

Captaires, zíngars i saltimbanquis

Les onze del matí era l'hora dels captaires. Alguns passaven la nit sota la uralita del llavador públic en una estora que els servia de residència durant una temporada; d'altres arribaven cada dia al poble per distints camins de pols parlant-se a soles amb el cap batut per la ferocitat del sol; demanaven almoïna només en algunes cases, en aquelles que la façana els oferia certa garantia de caritat i després desapareixien seguint un itinerari circular per la comarca. Aquesta roda de captaires es multiplicava, es dividia en un rastre de misèria anònima que era la fruita més madura d'aquell temps, però hi havia alguns pobres que tenien l'elegància dels reis destronats, d'altres compaginaven molt bé la humilitat amb un odi visible, la majoria anava remugant per la vorera mentre comptabilitzava els rosegons en el sarró sense demostrar cap sentiment en la mirada, que solia ser vermella a causa de l'aiguardent. Cantava Jorge Sepúlveda en la ràdio Telefunken, les dones portaven al forn les llandes de moniatos acabats de llavar i la mateixa cançó *Campanitas de la Aldea* eixia fragmentada per les successives boques de carrer.

A les onze del matí començava a sentir-se la veu dels captaires al lllindar de la casa i alguns usaven veu de baríton o de tenor amb molta arrancada per a implorar una misericòrdia. Ave Maria Puríssima, una almoïneteta per l'amor de Déu. Des del fons del rebost o de la cuina ma mare deia: doneu-li alguna cosa a aquest pobret. Una pesseta o un tros de pa candial eren en aquell moment la caritat oficial de la meua família i els mendicants arribaven a tongades a voltes molt espeses. Normalment es concentraven al voltant del migdia, però algun d'ells de vegades es ressagava i arribava a l'hora de la sesta. A l'estiu quan la casa estava en penombra un pobre obria la porta entretancada i soltava de sobte tota un plany terrible entre les cortines, i mon pare que becava en el balancí feia un bot sobtat i el gos Chevalier fugia escarotat gemegant sota les cadires.

Emparats a la uralita del llavador van morir alguns captaires i d'altres hi van nàixer. En una de les parets hi havia tampons del rostre de Franco i de José Antonio orlades amb una llegenda imperial i baix d'elles en un entresolat hi havia l'estoreta de cartons on alguna gitana paria i es tallava el cordó umbilical amb les dents com les llobes, mentre en la ràdio Jorge Negrete cantava *Ay Jalisco no te rajes* i Concha Piquer s'apoderava de tots el terrats entre les bugades esteses dient les penes que tenia la Lirio. El rector del poble, mossèn Agustín, passejava amb el bonet tirat cap al bescoll, les mans en el butxacó de la sotana prenent l'aire a l'ombra dels noguers per la carretera de la Vall. Era un home sense problemes, una espècie de funcionari eclesiàstic irònic, flac i roquet de cara, que s'estimava més el conyac que el vi de missa, escèptic i asmàtic, amb unes nebodes molt guapes. A mossèn Agustín un dia les beates li van dur una gita-

na perquè la batejara i ell s'hi va avenir amb una rialleta de conill. L'havien capturada al llavador públic, que s'havia convertit en terra de missió. Les beates li van donar menjar, li van ensenyar el credo, la van llavar, la van vestir, li van posar una mantellina i la van acompanyar a l'església en comitiva sentint-se molt missioneres i exploradores amb aquella peça cobrada. Ma tia Pura en va ser la madrina. Era una gitana bella de vint-i-cinc anys i jo la recorde travessant la plaça solemnement cap a l'església amb aquell vestit negre de randes amb què l'havien adornada; després de la cerimònia del baptisme ma tia li va oferir un convit i la gitana ben mejada i sense el pecat original va desaparèixer del poble i ja no va tornar més.

Tanmateix n'hi havia d'altres que sempre retornaven fins a formar una corda a l'entorn d'aquells anys de misèria franquista. Eren espectres al lllindar de casa. Una mendicant tenia la cara menjada per la lepra amb un perfil de lleona sense orelles, un altre demanava caritat en vers amb pelleranques d'espant com un profeta, una altra era cega amb els ulls blancs que pareixien ous de colom i venia sempre acompanyada per un fill oligofrènic, un altre arribava arrossegant els soquets de goma en les cames tallades en redó pels genolls, uns altres tenien una misteriosa dignitat en el posat sense estalviar per això certa ferocitat en els ulls. Durant els anys en què la meua consciència despertava, aquella visió de la misèria se succeïa entre les cortines de l'entrada com si foren el teló d'un teatre on un mateix personatge es renovava infinitament sota distintes màscares sinistres. Algunes tenien nom: el pobret de Betxí, Maria Peroles, Bufanúgols i sobre tots aquests figurants hi havia l'Albardera, una dona borda que anava a peu amb una burra negra, sempre blasfemant sota la llum blanca del migdia. Els xiquets la insultaven, li tiraven pedres i ella es regirava amb arrancades de fera i els seus glapits eren tan silvestres que li deixaven la boca plena de bromera verda.

Enmig d'aquest cor de captaires que ja formava un elenc travessava a voltes el poble una tropa de zíngars amb cabres hongareses molt virtuoses que pujaven a una cadira al so d'una trompeta i un ós que ballava al ritme d'un pandero. A aquestes polsoses rècules de còmics la gent no els feia cap caritat, però així i tot tenien més fortuna que les caravanes de gitanos que solien acampar davall d'un garrofer prop de les eretes. Quan un campament s'hi establia més de tres dies aleshores el sergent de la guàrdia civil, el Garrut de malnom, pujava des del quarter de Nules amb unes tenalles i es presentava al mig del rotlle de gitanos, cridava el més vell i en presència de tots al ple del sol o sota la resplendor d'una foguera l'obligava a obrir la boca de bat a bat i amb les tenalles li arrancava un queixal en viu. No li passava això a la saltimbanqui Carolina quan venia al poble a fer volantins. La precedia sempre un ban de Pepe l'algutzir. Ell